

civil rights, which carries out activities to resolve conflicts, protect the rights, freedoms and interests of individuals, ensures the continuity of the judicial review of the relevant category of cases and the judicial protection of civil rights.

Maintaining the regime of continuous functioning of the judicial power under modern conditions is of considerable public interest and has a significant political and legal significance in the conditions of martial law introduced in Ukraine from 24.02.2022 by Decree of the President of Ukraine dated 24.02.2022 No. 64/2022 "On the introduction of martial law in Ukraine" After all, even in these legal conditions, the judiciary must demonstrate the continuity of protection of human rights, including civil rights, which is confirmed both at the doctrinal and normative legal levels.

Keywords: *civil rights, protection, civil justice, continuity, succession, institutional continuity.*

УДК 342.95

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-3-130-139

Ганна БЛІНОВА[©]
доктор юридичних
наук, доцент
(Національний
технічний
університет
«Дніпровська
політехніка»,
м. Дніпро, Україна)

Вадим ЧАЛИК[©]
викладач
(Дніпропетровський
державний
університет
внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

У статті визначено такі ознаки механізму адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері: його зміст становлять правові, організаційні, технічні засоби впливу; об'єктом впливу є поведінка та інформаційна діяльність органів публічної влади, що забезпечують реалізацію та захист соціальних прав громадян, уповноважені органи у сфері надання соціальних послуг; отримувачі соціальних послуг; надавачі соціальних послуг; об'єднання працівників системи надання соціальних послуг; об'єднання надавачів соціальних послуг; об'єднання отримувачів соціальних послуг; сферою реалізації є сфера інформаційних потреб та інтересів зазначених суб'єктів; засобами є передбачені законодавством у соціальній сфері реєстри, бази даних та інформаційні системи; метою є забезпечення обігу (отримання, зберігання, використання, корегування, передання, знищення) якісної, достовірної, актуальної інформації, що задовольняє інформаційні потреби суб'єктів системи реалізації та захисту соціальних прав громадян.

Ключові слова: *адміністративно-правове регулювання, соціальна сфера, соціальні права, реалізація, захист, соціальна інформація, соціальне забезпечення, соціальні послуги, використання інформаційних технологій.*

Постановка проблеми. Поступово Україна стає електронною державою. Сучасні інформаційні технології дають змогу суб'єктам, що забезпечують реалізацію та захист соціальних прав громадян, виконувати покладені на них законодавством функції оперативніше, ефективніше та якісніше. Сучасні реалії воєнного стану зумовлюють перевагу дистанційних форм комунікації з отримувачами соціальних послуг. Реалізовувати таку форму комунікації дозволяють технологічні способи виконання службових завдань, використання глобальних інформаційно-телекомунікаційних державних мереж та новітніх технологій. Такі можливості надає сучасний механізм

© Г. Блінова, 2023
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3320-585X>
blinovahanna@i.ua

© В. Чалик, 2023
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4728-0930>
vadimchalyk5@gmail.com

інформаційного забезпечення соціальної сфери.

У першій статті Конституції України зазначено, що Україна не тільки демократична і правова держава, а також соціальна. На думку В. В. Мацокіна, соціальною є така держава, що прагне до забезпечення кожному громадянину гідних умов існування, соціальної захищеності, співучасті в управлінні виробництвом, а в ідеалі приблизно однакових життєвих шансів, можливостей та передумов для самореалізації особистості. Соціальна сутність держави полягає у здатності держави забезпечувати – у процесі свого функціонування і розвитку – задоволення основних потреб усього суспільства, а також створювати умови для можливого, за наявних конкретно-історичних обставин, задоволення потреб й інтересів окремих груп індивідів та їхніх спільнот [1, с. 14–15].

Центральною ідеєю правового регулювання, яка повинна братися за основу в практичній діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні, має стати захист соціальних прав і соціальна спрямованість державно-владної діяльності, змістом якої є допомога і турбота, у тому разі, коли людина самостійно не може достатньою мірою забезпечувати себе. Від створення всебічних умов для реалізації цього права кожною людиною залежить ефективність соціальної політики держави в цілому [2, с. 14–15]. Реалізація цього виду функції держави містить також, на нашу думку, необхідність державного регулювання діяльності громадських організацій, і насамперед правозахисних. Оскільки вони можуть стати гідними помічниками у сфері забезпечення прав як фізичних, так і юридичних осіб і допоможуть підтримувати якісний рівень правосвідомості в державі.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми.

Дослідженню ознак, змісту та елементів правових механізмів діяльності, явищ та процесів приділяли увагу такі вчені, як П. Білик, К. Волинка, Я. Греца, В. Конопльов, С. Константінов, Б. Кормич, О. Негодченко, Д. Слинко тощо. Водночас особливості механізму адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері не були науковцями досліджені повною мірою.

Мета статті полягає у з'ясуванні ознак, змісту та елементів механізму адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері, формулюванні відповідного авторського визначення та окреслення перспектив його нормативного закріплення.

Виклад основного матеріалу. Механізм реалізації основних соціальних прав та свобод людини і громадянина в Україні, як зазначає Ж. Пустовіт, містить організаційну і нормативну частини. Організаційна частина механізму містить у собі органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації. Нормативна частина містить норми відповідних галузей права: конституційного, трудового, житлового та пенсійного права, тобто норм об'єктивного права. При всій багатогранності проблеми реалізації основних соціальних прав та свобод людини і громадянина в Україні, їх захисту від будь-яких зазіхань з боку держави чи окремих осіб та їх об'єднань, вирішення цієї проблеми залежить від наявності надійного механізму захисту і забезпечення прав і свобод, контролю за їх додержанням. Тільки в разі наявності такого механізму, акцентує Ж. Пустовіт, здійснюється перехід можливостей, закладених в конституційних правах людини, у конкретні суб'єктивні права і обов'язки [2, с. 8–9].

У наявності такого механізму, погоджуємося з Ж. Пустовіт, повинна бути заінтересована держава загалом, а також кожний її орган, службова та посадова особа, бо держава, якщо вона демократична, соціальна і правова, тому й існує, щоб утверджувати й захищати основні соціальні права та свободи людини і громадянина в Україні. Тож інтереси самозбереження і самовизначення людини і демократичної держави збігаються [2, с. 8–9].

В аналізі механізму управління і самого управління В. В. Конопльов вказує на їхню відмінність, конкретизуючи, що механізм управління охоплює основні принципи та засади системи управління, такі як мета, принципи, завдання, функції та методи. Інакше кажучи, механізм управління визначає статичні аспекти управління. З іншого боку, процес управління вказує на динаміку цього процесу, його послідовні стадії та розвиток з часом [3]. Проте є різні погляди серед науковців щодо статичності або динамічності механізму. Наприклад, О. Негодченко розглядає механізм організаційно-правового забезпечення як динамічну систему, яка містить правові форми, засоби та заходи, спрямовані на попередження порушень прав людини та їх відновлення у разі порушення. Ця система містить у собі охорону прав, захист прав та надання юридичної допомоги

особам [4].

З урахуванням предмета нашого наукового дослідження та сформульованих у попередніх наукових роботах [21–23] висновків вважаємо за можливе поєднати концепції обох науковців. Тож, спираючись на позицію В. Конопльова, можна припустити, що механізм адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері має статичний набір елементів: систему, мету, принципи, завдання, функції та методи інформаційного забезпечення органів публічної адміністрації. Дотримуючись також позиції О. Негодченка, який вказує на здатність механізму до динамічних проявів, вважаємо за можливе припустити наявність певних елементів динаміки, характерних для механізму адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері. Такі прояви динаміки у механізмі адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері, на нашу думку, пов'язані із самою природою інформації, з її постійною зміною та рухом, розширенням та удосконаленням інформаційно-телекомунікаційних систем, баз даних, програмного забезпечення та необхідністю внесення змін до відповідних нормативно-правових актів у цій сфері.

Термін «механізм» у словнику визначається як внутрішня будова, система чогонебудь, або сукупність станів і процесів, з яких складається певне явище [5]. У загальному розумінні, механізм – це система або сукупність елементів, які працюють разом для досягнення певної мети або виконання певного завдання. Механізми можуть бути фізичними, такими як механічні пристрої або електронні системи, або абстрактними, такими як процедури або алгоритми. У відповідному контексті, коли йдеться про «механізм управління» це вказує на систему або сукупність процесів і методів, які використовуються для керування чимось, таким як організація, проєкт або діяльність. Такий механізм може включати в себе структуру, правила, процедури, технології та інші складові, які допомагають досягнути поставлених цілей та завдань. Залежно від контексту термін «механізм» може мати різні відтінки значень, але в основному він вказує на систему або процес, який забезпечує функціонування чогонебудь.

Науковці, досліджуючи правові механізми діяльності, явищ, процесів, вказують на різні його ознаки та особливості. Наприклад, Я. Греца правовий механізм реалізації та захисту прав і законних інтересів суб'єктів податкових відносин визначає як сукупність правових засобів, за допомогою яких кожен суб'єкт здійснює свої правові можливості, усуваються ті негативні умови, що можуть завдати шкоди практичному втіленню можливостей, відновлюється правове становище у разі порушення суб'єктивного права [6]. Важливою особливістю підходу Я. Греци є акцент на суб'єктивних правах та їх захисті через правові засоби. Такий підхід дозволяє краще розуміти, як правова система працює для захисту індивідуальних прав і інтересів громадян і організацій.

Д. Слинько розглядає процесуально-правовий механізм формування й ухвалення рішень в ОВС як сукупність матеріально-юридичних та процедурно-юридичних встановлень, за допомогою яких забезпечується розробка змісту, зовнішнього вигляду, послідовності ухвалення рішень в ОВС для вирішення юридичних справ у межах їх компетенції [7]. Отже, за таким визначенням, процесуально-правовий механізм формування й ухвалення рішень в ОВС передбачає систему правових та процедурних норм і процесів, які регулюють процедури розробки, ухвалення і виконання рішень у цих органах у межах їх компетенції.

Б. Кормич у своїх визначеннях відображає різні аспекти розуміння державно-правового механізму митної політики у різних контекстах. Державно-правовий механізм митної політики визначається ним як сукупність державних інституцій і їхніх функцій, спрямованих на формування і впровадження митної політики. Це містить у собі ієрархію правових норм і принципів, які регулюють цей процес. Основна увага зосереджена на митному контролі, зборі мита та забезпеченні дотримання митних правил. Державно-правовий механізм інформаційної політики Б. Кормич визначає як макрокомплекс органічних мікросистем, які адаптуються до зовнішнього середовища та унормовуються ієрархією правових норм і принципів. Це вказує на те, що цей механізм забезпечує інформаційну безпеку шляхом організації систем і заходів, що відповідають вимогам законодавства та принципам інформаційної безпеки [8].

Наукові дослідження О. Негодченка вказують на два важливі аспекти: механізм забезпечення прав і свобод та механізм організаційно-правового забезпечення прав і свобод людини. Механізм забезпечення прав і свобод – це система способів і факторів, які

створюють необхідні умови для реалізації та захисту основних прав і свобод людини. Це означає, що для того щоб громадяни могли вільно користуватися своїми правами і свободами, потрібна певна система заходів і умов [4, с. 39]. Механізм організаційно-правового забезпечення прав і свобод людини, на думку О. Негодченка, це система взаємопов'язаних елементів, які містять у собі правові засоби, організаційні форми та методи діяльності відповідних державних органів. Ця система спрямована на створення умов для реалізації прав і свобод громадян, а також на їх захист та охорону [4]. Обидва ці аспекти виділяють важливість системного підходу до забезпечення прав і свобод громадян, включно з правовими нормами, організаційними заходами, що спрямовані на їх реалізацію та захист.

К. Волинка у своїх дослідження виявляє інші аспекти механізму забезпечення прав і свобод особи. Вона розглядає цей механізм як єдине, цілісне і самостійне явище в правовій системі. Це означає, що цей механізм має внутрішню логіку і спрямований на забезпечення прав і свобод кожної особи як окремого суб'єкта правових відносин. Він містить у собі комплекс взаємозв'язаних і взаємодіючих юридичних передумов, нормативних засобів та загально-соціальних умов, що створюють необхідні умови для повноцінного здійснення кожною особою своїх прав і свобод. Це вказує на те, що механізм забезпечення прав і свобод містить як юридичні, так і соціальні аспекти [9]. Зазначене визначення виділяє важливість взаємодії різних чинників, які допомагають гарантувати права і свободи кожної особи в суспільстві.

У попередніх роботах ми визначали, що відповідно до Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери, Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери, Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей та інших нормативно-правових актах до інформації, що забезпечує реалізацію соціальних прав громадян, циркулює в інформаційних ресурсах соціальної сфери, належать відомості: 1) що дають змогу звернутись за державною соціальною допомогою на дітей; 2) про соціальний статус громадянина; 3) що містяться у свідоцтві про загальнообов'язкове державне соціальне страхування; 4) що містяться в пенсійному посвідченні; 5) з електронної пенсійної справи згідно з даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування; 6) про інвалідність особи згідно з даними Єдиного соціального реєстру; 7) про заробітну плату, сплачені страхові внески, розмір пенсії; 8) про призначення житлових субсидій; 9) про призначення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям; 10) інформація щодо надання соціальних послуг; 11) інформація про призначення компенсації фізичній особі, яка надає соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі тощо; 12) про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, кандидатів в усиновлювачі, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі та усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів; 13) для ідентифікації особи для отримання конкретних видів соціальної допомоги та доступу до інформації з Єдиного соціального реєстру тощо [10–12]. Ця та інша інформація забезпечує реалізацію та захист соціальних прав громадян, взаємодію із соціальними інституціями, здійснення соціальної підтримки та надання соціальних послуг.

Ці відомості концентруються, зберігаються, використовуються, змінюються у таких інформаційних системах, як: Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг [13], Єдиний соціальний реєстр на базі реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування; Єдина інформаційна система соціальної сфери; централізований банк даних з проблем інвалідності; Єдиний державний веб портал електронних послуг (Дія); Банк даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів [14]; Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги; Єдина інформаційна база даних про внутрішньо переміщених осіб Централізований банк даних з проблем інвалідності; Єдина інформаційно-аналітична система Фонду соціального страхування; Єдиний інформаційний банк даних Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю щодо реєстрації роботодавців і даних про зайнятість та працевлаштування осіб з інвалідністю; Державний реєстр майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей [10]; Інформаційно-аналітична платформа електронної верифікації та моніторингу [15]; Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій [16]; Єдиний державний демографічний реєстр

[17]; Державний реєстр загальнообов'язкового державного соціального страхування [18]; автоматизована система реєстрації гуманітарної допомоги [19]; Реєстр волонтерів антитерористичної операції [20; 21].

З урахуванням змісту чинних нормативно-правових актів України є дві основні групи суб'єктів цих правовідносин: 1) органи публічної влади, що забезпечують реалізацію та захист соціальних прав громадян: Президент України, Верховна Рада України, *Кабінет Міністрів України*, Міністерство соціальної політики України, органи та установи, що належать до сфери його управління, Пенсійний фонд України та його територіальні органи, Національна соціальна сервісна служба та її територіальні органи, фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування та їх територіальні органи, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та інші надавачі будь-яких видів соціальної підтримки; Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство економіки України, Міністерство у справах ветеранів України, Державна податкова служба України, Державна митна служба України, Адміністрація Державної прикордонної служби України, Державна служба статистики України, Державна казначейська служба України, Державна судова адміністрація України, Пенсійний фонд України, Державний центр зайнятості, органи судової влади; а також банки та організації, що здійснюють виплату і доставку соціальних виплат за місцем фактичного проживання одержувачів; державне підприємство «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України»;

2) фізичні особи, щодо яких здійснюють реалізацію та захист соціальних прав: пенсіонери, особи з інвалідністю, ветерани війни, багатодітні та малозабезпечені сім'ї, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, тимчасово переміщені особи та інші категорії осіб, які мають право на державну допомогу та пільги відповідно до законів [22].

З урахуванням наведених вище наукових концепцій вчених та конкретизації окремих елементів інформаційних у соціальній сфері вважаємо за можливе виокремити такі ознаки механізму адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері: 1) його зміст становлять правові, організаційні, технічні засоби впливу; 2) об'єктом впливу є поведінка та інформаційна діяльність органів публічної влади, що забезпечують реалізацію та захист соціальних прав громадян, уповноважені органи у сфері надання соціальних послуг; отримувачі соціальних послуг; надавачі соціальних послуг; об'єднання працівників системи надання соціальних послуг; об'єднання надавачів соціальних послуг; об'єднання отримувачів соціальних послуг; 3) сферою реалізації є сфера інформаційних потреб та інтересів зазначених суб'єктів; 5) засобами є передбачені законодавством у соціальній сфері реєстри, бази даних та інформаційні системи; 4) метою є забезпечення обігу (отримання, зберігання, використання, корегування, передання, знищення) якісної, достовірної, актуальної інформації, що задовольняє інформаційні потреби суб'єктів системи реалізації та захисту соціальних прав громадян.

Виявити основні елементи механізму адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері допоможуть результати наукових пошуків у цій сфері інших дослідників механізмів діяльності, явищ та процесів.

Наприклад, С. Константінов зосереджується на механізмі забезпечення адміністративно-правового статусу іноземців в Україні. Він виділяє такі елементи цього механізму: організаційно-структурні утворення, адміністративно-правові заходи, нормативне забезпечення [24]. П. П. Білик з іншого боку розглядає механізм правового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів. Він виділяє такі елементи цього механізму: мету, якої бажано досягти в процесі розвитку; правові норми, що регламентують всі положення щодо розвитку регіону – від нормативного забезпечення мети до тих відносин, які виникають між органами управління регіональним розвитком; систему тих органів, які своїм призначенням є органами управління регіональним розвитком, систему відносин між органами управління регіональним розвитком [25]. Ці елементи вказують на важливі складові механізмів адміністративно-правового регулювання в різних сферах та контекстах. Вони відображають різні аспекти організації та функціонування правових систем в різних галузях та сферах суспільного життя.

Елементами правового механізму реалізації та захисту прав і законних інтересів

суб'єктів податкових правовідносин, на думку Я. Греци, є: правові норми, що закріплюють права; самі права як міра можливої поведінки, їх зміст, структура та гарантії здійснення; юридичні обов'язки як міра необхідної поведінки; юридична діяльність суб'єктів правовідносин; правосвідомість суб'єктів [6]. К. Волинка елементами механізму забезпечення прав і свобод особи вважає юридичні передумови забезпечення прав і свобод; нормативно-правові засоби забезпечення прав і свобод; загальносоціальні умови реалізації, охорони і захисту прав і свобод особи [9]. О. Негодченко до юридичних елементів механізму забезпечення прав і свобод людини вважає належними: правові норми та нормативно-правові акти як форми їх вираження; індивідуально-правові документи; юридичні факти; правові відносини; суб'єктивні права та юридичні обов'язки; форми й методи організації здійснення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків [4]. До елементів організаційно-правового механізму підготовки та прийняття управлінських рішень в адміністративній діяльності ОВС В. Конопльов пропонує зараховувати мету, принципи, завдання, функції та методи, які є своєрідною основою, вихідними догмами функціонування управлінських рішень в ОВС, на яких базується сам процес їх підготовки та прийняття, тобто їх динаміка [3]. В. Олефір вважає, що механізм протидії нелегальній міграції включає систему правових актів, що є основою функціонування механізму, організаційно-структурні формування механізму, організаційно-правові способи протидії нелегальній міграції [26].

Враховавши зазначені наукові концепції, вважаємо доцільним елементами механізму адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері називати: суб'єктів, а саме органи публічної влади, що забезпечують реалізацію та захист соціальних прав громадян, уповноважені органи у сфері надання соціальних послуг; отримувачі соціальних послуг; надавачі соціальних послуг; об'єднання працівників системи надання соціальних послуг; об'єднання надавачів соціальних послуг; об'єднання отримувачів соціальних послуг; інформаційні потреби та інтереси цих суб'єктів, їхні інформаційні права і обов'язки; правові норми; юридичні факти; інформаційне середовище; мету, задачі, принципи такого забезпечення; інформацію та її матеріальні носії; контроль, нагляд за дотриманням правил інформаційного забезпечення зазначених суб'єктів та відповідальність за порушення відповідних норм законодавства.

Висновки. Отже, можна виокремити такі ознаки механізму адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері: 1) його зміст становлять правові, організаційні, технічні засоби впливу; 2) об'єктом впливу є поведінка та інформаційна діяльність органів публічної влади, що забезпечують реалізацію та захист соціальних прав громадян, уповноважені органи у сфері надання соціальних послуг; отримувачі соціальних послуг; надавачі соціальних послуг; об'єднання працівників системи надання соціальних послуг; об'єднання надавачів соціальних послуг; об'єднання отримувачів соціальних послуг; 3) сферою реалізації є сфера інформаційних потреб та інтересів зазначених суб'єктів; 5) засобами є передбачені законодавством у соціальній сфері реєстри, бази даних та інформаційні системи; 4) метою є забезпечення обігу (отримання, зберігання, використання, корегування, передання, знищення) якісної, достовірної, актуальної інформації, що задовольняє інформаційні потреби суб'єктів системи реалізації та захисту соціальних прав громадян.

Елементами механізму адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері можна називати: суб'єктів, а саме органи публічної влади, що забезпечують реалізацію та захист соціальних прав громадян, уповноважені органи у сфері надання соціальних послуг; отримувачі соціальних послуг; надавачі соціальних послуг; об'єднання працівників системи надання соціальних послуг; об'єднання надавачів соціальних послуг; об'єднання отримувачів соціальних послуг; інформаційні потреби та інтереси цих суб'єктів, їхні інформаційні права і обов'язки; правові норми; юридичні факти; інформаційне середовище; мету, задачі, принципи такого забезпечення; інформацію та її матеріальні носії; контроль, нагляд за дотриманням правил інформаційного забезпечення зазначених суб'єктів та відповідальність за порушення відповідних норм законодавства.

Узагальнивши зазначене вище, вважаємо за можливе визначити механізм адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у соціальній сфері як систему правових, організаційних, технічних засобів впливу на поведінку та діяльність органів публічної влади, що забезпечують реалізацію та захист

соціальних прав громадян, уповноважених органів у сфері надання соціальних послуг; отримувачів соціальних послуг; надавачів соціальних послуг; об'єднань працівників системи надання соціальних послуг, об'єднання надавачів соціальних послуг, об'єднання отримувачів соціальних послуг та інших суб'єктів, з якими вони взаємодіють, задля забезпечення обігу (отримання, зберігання, використання, корегування, передання, знищення) якісної, достовірної, актуальної інформації, що задовольняє інформаційні потреби та інтереси у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян. На нашу думку, сформульоване визначення необхідно закріпити на законодавчому рівні, наприклад у Законі України «Про соціальні послуги».

Список використаних джерел

1. Мацокин В. В. Право громадян України на достатній життєвий рівень: автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.02. / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2008. 20 с.
2. Пустовіт Ж. М. Основні соціальні права та свободи людини і громадянина в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2001. 17 с.
3. Конопльов В. В. Організаційно-правовий механізм підготовки та прийняття управлінських рішень в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Харківськ. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2006. 32 с.
4. Негодченко О. В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ: організаційно-правові засади : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2004. 39 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь: Перун, 2003. 1440 с.
6. Греца Я. В. Правовий механізм реалізації та захисту прав і законних інтересів суб'єктів податкових правовідносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Ін-т законодавства Верховної Ради України. Київ, 2006. 20 с.
7. Слинько Д. В. Процесуально-правовий механізм формування і прийняття рішень в органах внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2002. 18 с.
8. Кормич Б. А. Державно-правовий механізм митної політики України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Одеськ. нац. юрид. акад. Одеса, 2000. 23 с.
9. Волинка К. Г. Механізм забезпечення прав і свобод особи: питання теорії і практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / НАН України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2000. 18 с.
10. Про затвердження Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери : постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 404. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-2021-%D0%BF#Text>.
11. Про схвалення Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 р. № 1057-р. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 168.
12. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери : розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1353-р. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 212.
13. Про Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг. Порядок формування, ведення та доступу до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2021 р. № 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99-2021-%D0%BF#Text>
14. Про запровадження експериментального проекту щодо запровадження першої черги Єдиної інформаційної системи соціальної сфери : постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2020 р. № 1278. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 249.
15. Про верифікацію та моніторинг державних виплат : Закон України від 03.12.2019. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 11. Ст. 63.
16. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій : постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2018 № 182. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 54.
17. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус : Закон України від 20.11.2012. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 51. Ст. 716.
18. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 2–3. Ст. 11.
19. Деякі питання організації ведення автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги : постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 927. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 199.
20. Про затвердження Порядку формування та ведення Реєстру волонтерів антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях, що здійснюються шляхом проведення операції Об'єднаних сил (ООС) : наказ

Міністерства фінансів України від 30.10.2014 № 1089. *Офіційний вісник України*. 2014. № 95. Ст. 2754.

21. Чалик В. Р. Правові підстави функціонування інформаційних ресурсів у сфері соціального захисту населення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 4. С. 115–123. DOI <https://doi.org/10.32782/3922129>.

22. Чалик В. Р. Інформаційні правовідносини у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 612–616. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/150>.

23. Білінова Г. О. Адміністративно-правові засади інформаційного забезпечення органів публічної адміністрації в Україні: актуальні питання теорії та практики : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Запорізьк. нац. ун-т. Запоріжжя, 2019. 570 с.

24. Константінов С. Ф. Адміністративно-правовий статус іноземців в Україні та механізм його забезпечення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2002. 18 с.

25. Білик П. П. Організаційно-правове забезпечення управління соціально-економічним розвитком регіону : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Одеськ. нац. юрид. акад. Одеса, 2003. 21 с.

26. Олефір В. І. Державна міграційна політика України (організаційно-правовий аспект) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2005. 36 с.

Надійшла до редакції 01.09.2023

References

1. Matsokin, V. V. (2008) Pravo hromadian Ukrainy na dostatnii zhyttievyi riven [The right of citizens of Ukraine to a sufficient standard of living] : avtoref. dys... kand. yuryd. nauk : 12.00.02 / Nats. yuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 20 p. [in Ukr.].

2. Pustovit, Zh. M. (2001) Osnovni sotsialni prava ta svobody liudyny i hromadianyna v Ukraini [Basic social rights and freedoms of a person and a citizen in Ukraine] : avtoref. dys... kand. yuryd. nauk : 12.00.02. NAN Ukrainy. In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. Kyiv, 17 p. [in Ukr.].

3. Konoplyov, V. V. (2006) Orhanizatsiino-pravovyi mekhanizm pidhotovky ta pryiniattia upravlynskykh rishen v administratyvni diialnosti orhaniv vnutrishnikh sprav [Organizational and legal mechanism for preparing and making managerial decisions in the administrative activities of internal affairs bodies] : avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.07 / Kharkivsk. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv, 32 p. [in Ukr.].

4. Nehodchenko, O. V. (2004) Zabezpechennia prav i svobod liudyny orhanamy vnutrishnikh sprav: orhanizatsiino-pravovi zasady [Ensuring human rights and freedoms by internal affairs bodies: organizational and legal principles] : avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.07 / Nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv, 39 p. [in Ukr.].

5. Velykyi tumachnyi slovnyk suchasnoyi ukrainskoyi movy [The large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] / uklad. i holov. red. V. T. Busel. Kyiv : Irpin : Perun, 2003. 1440 p. [in Ukr.].

6. Hretsa, Ya. V. (2006) Pravovyi mekhanizm realizatsii ta zakhystu prav i zakonnykh interesiv subiektiv podatkovykh pravovidnosyn [The legal mechanism for the realization and protection of the rights and legitimate interests of subjects of tax relations] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / In-t zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. Kyiv, 20 p. [in Ukr.].

7. Slynko, D. V. (2002) Protsesualno-pravovyi mekhanizm formuvannia i pryiniattia rishen v orhanakh vnutrishnikh sprav [Procedural and legal mechanism of formation and decision-making in internal affairs bodies] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.01 / Nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv, 18 p. [in Ukr.].

8. Kormych, B. A. (2000) Derzhavno-pravovyi mekhanizm mytnoi polityky Ukrainy [State-legal mechanism of customs policy of Ukraine] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / Odesk. nats. yuryd. akad. Odesa, 23 p. [in Ukr.].

9. Volynka, K. H. (2000) Mekhanizm zabezpechennia prav i svobod osoby: pytannia teorii i praktyky [The mechanism of ensuring the rights and freedoms of the individual: issues of theory and practice] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.01 / NAN Ukrainy; In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. Kyiv, 18 p. [in Ukr.].

10. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Yedynu informatsiinu systemu sotsialnoi sfery [On the approval of the Regulation on the Unified Information System of the Social Sphere] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.04.2021 № 404. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-2021-%D0%BF#Text>. [in Ukr.].

11. Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky shchodo sotsialnoho zakhystu naselennia ta zakhystu prav ditei [On the approval of the Concept of implementation of state policy on social protection of the population and protection of children's rights] : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26.08.2020 № 1057-r. *Uriadovyi kurier*. 2020. № 168. [in Ukr.].

12. Pro skhvalennia Stratehii tsyfrovoy transformatsii sotsialnoi sfery [On the approval of the Strategy of digital transformation of the social sphere] : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid

28.10.2020 № 1353-р. *Uriadovyi kuryer*. 2020. № 212. [in Ukr.].

13. Pro Reiestr nadavachiv ta otrymuvachiv sotsialnykh posluh [On the Register of providers and recipients of social services] : *postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy* vid 27.01.2021 № 99. [in Ukr.].

14. Pro zaprovadzhennia eksperymentalnoho proektu shhodo zaprovadzhennia pershoi cheryh Yedynoi informatsiinoi systemy sotsialnoi sfery [About the introduction of an experimental project on the introduction of the first stage of the Unified Information System of the Social Sphere] : *postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy* vid 11.11.2020 № 1278. *Uriadovyi kuryer*. 2020. № 249. [in Ukr.].

15. Pro veryfikatsiyu ta monitorynh derzhavnykh vyplat [On verification and monitoring of state payments] : *Zakon Ukrainy* vid 03.12.2019. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. 2020. № 11, art. 63. [in Ukr.].

16. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Yedynyi derzhavnyi reiestr otrymuvachiv zhytlovykh subsydii [On the approval of the Regulation on the Unified State Register of Recipients of Housing Subsidies] : *postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy* vid 14.03.2018 № 182. *Uriadovyi kurier*. 2018. № 54. [in Ukr.].

17. Pro Yedynyi derzhavnyi demohrafichnyi reiestr ta dokumenty, shcho pidtverdzhuiut hromadiansstvo Ukrainy, posvidchuiut osobu chy yii spetsialnyi status [About the Unified State Demographic Register and documents confirming the citizenship of Ukraine, certifying a person or his special status] : *Zakon Ukrainy* vid 20.11.2012. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2013. № 51, art. 716. [in Ukr.].

18. Pro zbir ta oblik yedynoho vnesku na zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia [On the collection and accounting of a single contribution to mandatory state social insurance] : *Zakon Ukrainy* vid 08.07.2010. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2011. № 2–3, art. 11. [in Ukr.].

19. Deyaki pytannia orhanizatsiyi vedennya avtomatyzovanoi systemy reyestratsiyi humanitarnoyi dopomohy [Some issues of organizing the automated system of registration of humanitarian aid] : *postanova KMU* vid 09.12.2020 № 927. *Uriadovyi kurier*. 2020. № 199. [in Ukr.].

20. Pro zatverdzhennia Poriadku formuvannia ta vedennia Reiestru volonteriv antyterrorystychnoi operatsii ta/abo zdiisnennia zakhodiv iz zabezpechennia natsionalnoi bezpeky i oborony, vidsichi i strymuvannia zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii u Donetskii ta Luhanskii oblastiakh, shcho zdiisniuiutsia shliakhom provedennia operatsii Obiednanykh syl (OOS) [On the approval of the Procedure for the formation and maintenance of the Register of volunteers of the anti-terrorist operation and/or the implementation of measures to ensure national security and defense, repel and deter armed aggression of the Russian Federation in the Donetsk and Luhansk regions, which are carried out through the operation of the United Forces (UFO)] : *nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy* 30.10.2014 № 1089. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. 2014. № 95, art. 2754. [in Ukr.].

21. Chalyk V. R. (2022) Pravovi pidstavy funktsionuvannia informatsiinykh resursiv u sferi sotsialnoho zakhystu naseleння [Legal grounds for the functioning of information resources in the field of social protection of the population]. *Aktualni problemy vichyznianoi yurysprudentsii*. № 4, pp. 115–123. [in Ukr.].

22. Chalyk, V. R. (2022) Informatsiini pravovidnosyny u sferi realizatsii ta zakhystu sotsialnykh prav hromadian [Informational legal relations in the field of implementation and protection of social rights of citizens]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 9, pp. 612–616. [in Ukr.].

23. Blinova, H. O. (2019) Administratyvno-pravovi zasady informatsiinoho zabezpechennia orhaniv publichnoi administratsii v Ukraini: aktualni pytannia teorii ta praktyky [Administrative and legal principles of information provision of public administration bodies in Ukraine: topical issues of theory and practice] : *dys. ... d-ra yuryd. nauk* : 12.00.07 / Zaporizk. nats. un-t. Zaporizhzhia, 570 p. [in Ukr.].

24. Konstantinov, S. F. (2002) Administratyvno-pravovyi status inozemtsiv v Ukraini ta mekhanizm yoho zabezpechennia [Administrative and legal status of foreigners in Ukraine and the mechanism of its provision] : *avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk* : 12.00.07 / Nats. akad. vnutr. sprav Ukrainy. Kyiv, 18 p. [in Ukr.].

25. Bilyk, P. P. (2003) Orhanizatsiino-pravove zabezpechennia upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom rehionu [Organizational and legal provision of management of socio-economic development of the region] : *avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk* : 12.00.07 / Odesk. nats. yuryd. akad. Odesa, 21 p. [in Ukr.].

26. Olefir, V. I. (2005) Derzhavna mihratsiina polityka Ukrainy (orhanizatsiino-pravovyi aspekt) [State migration policy of Ukraine (organizational and legal aspect)] : *avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk* : 12.00.07 / Nats. akad. vnutr. sprav Ukrainy. Kyiv, 36 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Hanna Blinova, Vadym Chalyk. The mechanism of administrative and legal regulation of the use of information technologies in the social sphere. The article defines the following features of the mechanism of administrative and legal regulation of the use of information technologies in the social sphere: its content consists of legal, organizational, and technical means of influence; the object of influence is the behavior and information activity of public authorities that ensure the implementation and protection of social rights of citizens, authorized bodies in the field of providing social services; recipients of social services; social service providers; union of employees of the system of providing social services; association of social service providers; association of recipients of social services; the field of implementation is the field of informational needs and interests of the specified entities; means are registers, databases and information systems provided for by legislation in the social sphere; the goal is to ensure the circulation (receiving, storing, using, correcting, transferring, destroying) of high-quality, reliable, up-to-date information that satisfies the informational needs of the subjects of the system of implementation and

protection of social rights of citizens. The elements of the mechanism of administrative and legal regulation of the use of information technologies in the social sphere are: entities, namely public authorities that ensure the implementation and protection of social rights of citizens, authorized bodies in the sphere of social services provision; recipients of social services; social service providers; union of employees of the system of providing social services; association of social service providers; association of recipients of social services; informational needs and interests of these subjects, their informational rights and obligations; legal norms; legal facts; information environment; the purpose, tasks, principles of such provision; information and its material carriers; control, supervision of compliance with the rules of information provision of the specified entities and responsibility for violations of relevant legislation.

The mechanism of administrative and legal regulation of the use of information technologies in the social sphere as a system of legal, organizational, and technical means of influencing the behavior and activities of public authorities, ensuring the implementation and protection of social rights of citizens, authorized bodies in the field of social services provision, is defined; recipients of social services; social service providers; associations of employees of the system of providing social services, associations of social service providers, associations of recipients of social services and other subjects with whom they interact, in order to ensure the circulation (receiving, storing, using, correcting, transferring, destroying) of high-quality, reliable, up-to-date information that satisfies informational needs and interests in the sphere of implementation and protection of citizens' social rights.

Keywords: *administrative and legal regulation, social sphere, social rights, implementation, protection, social information, social security, social services, use of information technologies.*

УДК 340.10

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-3-139-145

**Станіслав
ВАСИЛЬЄВ**[©]
кандидат
юридичних наук,
доцент

**Георгій
ФІНІН**[©]
доктор
філософських наук,
професор

*(Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, м. Харків, Україна)*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОТРИМАННЯ ДОЗВОЛУ ДЛЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УКРАЇНІ

Розглянуто проблеми правового регулювання археологічних досліджень в Україні. Вивчено законодавчі і підзаконні акти, що регулюють порядок отримання дозволу для проведення археологічних досліджень. Надано характеристику процедури отримання дозволу для здійснення археологічних розвідок та розкопок. Визначено недоліки у правовому регулюванні порядку отримання дозволу на проведення археологічних досліджень. Запропоновано внесення певних змін до законодавства з метою удосконалення порядку отримання дозволу для проведення археологічних досліджень. Запропоновано визначити термін «археологічна експедиція»: не як підрозділ наукової установи або закладу вищої освіти, а як групу осіб, які отримали дозвіл на проведення археологічних досліджень.

Ключові слова: *археологічні дослідження, дозвіл, археолог, правове регулювання, археологічна спадщина.*

Постановка проблеми. Збереження археологічної спадщини забезпечує зв'язок

© С. Васильєв, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1470-4426>
stas.vasilev.83@ukr.net

© Г. Фінін, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7437-2996>
iningeorgiy@gmail.com